

Marcela Buchtová: Akademie věd a vysoké školy nejsou konkurenty, ale partnery

14.9.2026 - Zuzana Dupalová | Akademie věd České republiky

Univerzity a Akademii věd propojuje 28 společných pracovišť, více než 50 smluv a memorand, 2000 doktorandů i okolo 70 000 hodin, které vědci a vědkyně z Akademie věd ČR ročně odučí. Marcela Buchtová z Akademické rady chce partnerství obou prostředí ještě více prohlubovat. Proč je jejich propojení klíčové pro budoucnost české vědy?

O podpoře mladých vědců a vědkyň mluví Marcela Buchtová z Ústavu živočišné fyziologie a genetiky AV ČR jako o jedné ze svých priorit – a začít by podle ní měla už během doktorského studia. V Akademické radě AV ČR má už rok a půl na starosti spolupráci s vysokými školami a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Co pro doktorandy v Akademii věd ČR chystá? A jakým dalším aktivitám se ve své agendě věnuje?

Překvapila vás něčím Akademická rada, když jste v ní začínala?

Hlavně šíří agendy. Věnujeme se mnoha strategickým tématům – od podpory výzkumu přes rozvoj lidských zdrojů a mezinárodní spolupráci až po otázky financování, infrastruktury nebo spolupráce s vysokými školami. Každému rozhodnutí předchází diskuze, při níž zvažujeme různé pohledy.

Změnila jste za ten rok a půl svůj pohled na Akademii věd?

Dříve jsem ji vnímala především optikou vlastního ústavu a svého oboru. Dnes vidím mimořádnou pestrost výzkumu, který Akademie věd zastřešuje. Přestože jsou pracoviště rozdílná, spojuje je snaha posouvat hranice poznání.

Jak jste do práce v Radě promítla své dosavadní zkušenosti?

Zaměřuji se hlavně na propojování výzkumu a vzdělávání. Dlouhodobě působím v Ústavu živočišné fyziologie a genetiky Akademie věd a na Masarykově univerzitě v Brně, díky čemuž vnímám nejen specifické potřeby jednotlivých institucí, ale také témata, která mají společná. Navíc mám zkušenosti z mezinárodního prostředí – mohu tak porovnávat, jak se podobné otázky řeší v zahraničí, a zvažovat, které přístupy by mohly inspirovat i nás.

Pomáhá vám, že zároveň působíte jako zástupkyně ředitele pro vědu na svém pracovišti?

Ano. Mnoho rozhodnutí, pravidel nebo opatření, o nichž diskutujeme na úrovni Akademie věd, převádím do fungování pracoviště. Sice je to někdy náročné, ale prospěšné. Zjišťuji, co v praxi funguje, kde vyvstávají komplikace a co by šlo nastavit jednodušeji – a zpětnou vazbu přenáším do diskuzí v Akademické radě.

S funkcí vám určitě přibyla i byrokracie. Daří se vám ji držet „na uzdě“?

Administrativa je součástí každé vedoucí funkce a bezpochyby jí přibyla. Beru ji ale jako prostředek, nikoli cíl. Za každým dokumentem jsou lidé, projekty a procesy, které mohou ovlivnit fungování Akademie věd. Když si to uvědomíte, administrativa dává větší smysl.

Zbývá vám ještě čas na vědu?

Věda mě naplňuje a inspiruje, takže s ní nechci ztratit každodenní kontakt. I když už netrávím v laboratoři tolik hodin jako dříve, nadále vedu výzkumnou skupinu, připravuji projekty, diskutuji o výsledcích se studenty a kolegy a podílím se na psaní publikací.

Před rokem jste v anketních rozhovorech se členy Akademické rady říkala, že jako jednu ze

svých priorit vidíte spolupráci s vysokými školami. Co se vám už podařilo prosadit?

Mám radost, že jsme uzavřeli nové smlouvy a memoranda na úrovni Akademie věd a univerzit. Nejde přitom jen o formální deklarace, ale o dohody, které vytvářejí rámec pro konkrétní aktivity zejména v doktorském vzdělávání, společném výzkumu a vzájemném zapojení vědců a studentů.

Kolik smluv a dohod se už podařilo s vysokými školami uzavřít celkem?

Uzavřeno jich máme více než padesát, přičemž s některými univerzitami existuje více typů. Vedle nich existují smlouvy, které se uzavírají přímo mezi ústavy Akademie věd, fakultami a univerzitními pracovišti. Provozujeme také 28 společných pracovišť.

Spolupráce se týká všech veřejných vysokých škol?

Akademie věd nebo její pracoviště s naprostou většinou veřejných vysokých škol nějakou formou spolupracují. Řešíme společné projekty a připravujeme publikace, sdílíme přístrojové vybavení a výzkumné infrastruktury. Podílíme se i na vysokoškolské výuce a přípravě národních a mezinárodních projektů.

Kam by se měla spolupráce posouvat v dalších letech?

Chtěla bych ji více přenášet do praxe, soustředit se chceme hlavně na rozvíjení doktorského studia. V Radě pro spolupráci s vysokými školami proto připravujeme několik pracovních skupin, které se zaměří na kvalitu vzdělávání, podporu začínajících vědců nebo sdílení dobré praxe.

Co doktorandům nově nabídnete?

Rozšíříme nabídku vzdělávání. Vedle dlouhodobě organizovaných kurzů spouštíme první kurzy v angličtině, které budou otevřeny nejen doktorandům ze zahraničí, ale i z dalších výzkumných a vysokoškolských pracovišť – tedy nejen z Akademie věd.

Co si od toho slibujete?

Vytvoříme tím prostor, v němž se potkají studenti, včetně zahraničních, z různých prostředí. Příležitost navazovat kontakty, sdílet zkušenosti a poznávat, jak se věda dělá jinde, považuji za důležitou. Do budoucna podpoříme také školitele a mentory, protože kvalitní vedení doktorandů je jedním z předpokladů jejich úspěšné kariéry.

Vztahy Akademie věd a vysokých škol nebyly v minulosti pokaždé bezproblémové. Jak jste je vnímala vy?

Musím přiznat, že jsem nikdy příliš nerozuměla tomu, proč mezi Akademií věd a vysokými školami vznikala rivalita. Vnímám je spíše jako přirozené partnery než jako konkurenty. Dlouhodobě působím v obou prostředích, a proto dobře vidím, jak úzce jsou propojená a jak přirozeně se mohou vzájemně doplňovat.

Při diskuzích o financování vědy nebo legislativních změnách to ale v minulých letech vidět příliš nebylo.

Ano, v takových situacích se snadno sklouzává ke zdůrazňování rozdílů. Přitom velká část vědců z Akademie věd působí v obou prostředích – vede bakalářské a diplomové práce i doktorandy a často se podílí na výuce.

Jak vnímáte vzájemné vztahy dnes?

Situace se výrazně posunula k lepšímu. Samozřejmě stále existují témata, na která mají Akademie věd a vysoké školy odlišné pohledy. Mám ale pocit, že převažuje snaha hledat společná řešení.

Projevuje se to i na otevřenější komunikaci?

Ano. Komunikace s vedením vysokých škol, s Českou konferencí rektorů i s Radou vysokých škol je velmi konstruktivní. Místo toho, abychom zdůrazňovali rozdíly, soustředíme se na témata, která nás

spojují.

Která například?

Stabilní a předvídatelné financování nebo udržitelné podmínky pro mladé vědce a vědkyně. S tím souvisí kvalita doktorského vzdělávání, kvalitní školitelství a mentoring i možnosti kariérního rozvoje. Společným zájmem je podpořit excelentní výzkum, mezinárodní spolupráci a posilování schopnosti českých institucí uspět v evropském i světovém prostředí.

Jak výrazně se badatelé z Akademie věd zapojují do výuky na vysokých školách?

Mnoho kolegů přednáší, vede semináře a praktická cvičení, působí v oborových radách či vede bakalářské a diplomové práce. Jen za rok 2025 odučili více než 70 tisíc hodin v téměř čtyřech tisících semestrálních cyklech přednášek, seminářů a cvičení. Čísla ukazují, jak těsně jsou oba systémy propojené. Propojení výuky s každodenním prostředím výzkumu vnímám jako jednu z hlavních předností českého systému.

	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Doktorandi školení na pracovištích	2 046	2 161	2 312	2 259	2 117	2 076	2 041
Nově přijatí doktorandi	384	427	395	344	318	365	348
Ukončené doktorské práce	242	181	228	199	220	255	278
Semestrální cykly přednášek, seminářů a cvičení	6 909	6 479	6 101	4 556	5 036	3 884	5 071
Odpřednášené hodiny	73 086	69 518	68 176	71 903	74 635	73 494	70 471

Přehled aktivit spolupráce s vysokými školami. Zdroj: Výroční zpráva AV ČR za rok 2025.

Zdůrazňujete, že spolupráce s vysokými školami stojí hlavně na výchově doktorandů. Proč jsou právě oni důležitým pojítkem mezi Akademii věd a vysokými školami?

Doktorské vzdělávání je jedním z nejviditelnějších pilířů spolupráce, byť ne jediným. Akademie věd nemá status vysoké školy, proto se na přípravě nové generace vědců podílí v partnerství s univerzitami. Doktorandi tvoří důležitou součást týmů na našich pracovištích a zároveň představují přirozený spojovací článek mezi oběma prostředími. Právě na jejich příkladu je vidět, že hranice mezi Akademií věd a vysokými školami nemusí být bariérou, ale příležitostí pro studenty využívat to nejlepší z obou prostředí.

Jak důležitou roli v tom hrají školitelé?

Role školitele i celého týmu je zásadní. Doktoranda bychom neměli vnímat pouze jako někoho, kdo má během několika let dokončit disertaci, ale jako začínajícího kolegu, jehož připravujeme na vědeckou nebo profesní kariéru. I proto chceme do budoucna více podporovat rozvoj školitelů a mentorů.

Kolik doktorandů na pracovištích působí?

Dlouhodobě školíme přibližně dva tisíce doktorandů. Podle posledních dostupných údajů bylo za rok 2025 nově přijato 348 doktorandů a studium jich dokončilo a úspěšně obhájilo 278.

Přináší „sdílení“ doktorandů i problémy?

Ano. Doktorand je studentem vysoké školy, zatímco výzkum realizuje z velké části na pracovišti Akademie věd, kde má badatelské zázemí a často také školitele. Je tudíž důležité, aby pro něj hranice mezi oběma institucemi nepředstavovala administrativní či finanční komplikaci.

Mění na tom něco novela zákona o vysokých školách?

Zavedla garantovaný doktorský studijní příjem a umožnila, aby se na jeho zajištění vedle vysoké

školy podílela také spolupracující výzkumná instituce.

Co to znamená pro Akademii věd?

S univerzitami musíme dobře nastavit pravidla spolufinancování a zajistit, aby byl nastavený systém srozumitelný pro doktorandy, školitele i administrativu obou institucí.

Je hlavní otázkou podpory doktorského studia financování, nebo vidíte prostor ke zlepšení i jinde?

Zabývat se musíme také kvalitou školitelství, jasným vymezením práv a povinností doktoranda, přiměřenou studijní zátěží a především tím, aby měl dostatek času dělat vědu a připravovat se na kariéru. Spolufinancování doktorandů nevnímám jen jako technickou otázku, kdo zaplatí kterou část jejich příjmu. Jde o společnou odpovědnost za kvalitu doktorského vzdělávání. Pokud se podaří nový systém nastavit efektivně, půjde o příležitost nejen ke zlepšení finančních podmínek, ale také k užšímu propojení univerzit a našich pracovišť.

Čím je Akademie věd pro doktorandy zajímavá?

Nabízí jim především možnost být od začátku skutečnou součástí výzkumného týmu. Pracují na aktuálních vědeckých otázkách, mají přístup k moderním technologiím a výzkumným infrastrukturám a často se okamžitě zapojují do mezinárodní spolupráce. Důležité je také prostředí, v němž se postupně vědecky osamostatňují a získávají zkušenosti.

Co je potřeba dál zlepšovat?

O talentované doktorandy soutěžíme v mezinárodním prostředí. Proto musíme průběžně přemýšlet o podmínkách, které jim nabízíme. Vedle zajímavého vědeckého tématu potřebují kvalitní vedení, odpovídající finanční a pracovní podmínky a také perspektivu dalšího profesního rozvoje. V tom vidím jeden z důležitých úkolů pro další období.

Shrňte tedy, co všechno Akademie věd nabízí doktorandům po ukončení studia.

Po něm přichází důležitá etapa, kdy se potřebují osamostatnit a vytvořit si samostatný odborný profil. Na tuto fázi se zaměřuje Program podpory perspektivních lidských zdrojů – postdoktorandů, který nyní prochází proměnou. Důležitá je také perspektiva mobility, protože zkušenosti z jiného, ideálně zahraničního pracoviště považují v této fázi kariéry za cenné. Další možnosti podpory se otevírají ve chvíli, kdy si mladí vědci začínají budovat vlastní výzkumný směr. Patří mezi ně Prémie Otto Wichterleho nebo Prémie Lumina quaeruntur. Důležitá je také například podpora při získávání grantů – nově v ERC inkubátoru.

Nové možnosti přinese i program Akademie budoucnosti?

Ano. Rozšíří možnosti podpory mobility v různých fázích kariéry, návratů do výzkumu nebo získávání talentovaných vědců ze zahraničí prostřednictvím podprogramu Akvizice. Vnímám to jako důležitý krok k tomu, aby Akademie věd podporovala vědce kontinuálně a zároveň vytvářela podmínky pro příchod talentů.

Zmínili jste, že je dobře, když mají mladí vědci perspektivu mobility. Vy sama máte se zahraničím bohaté zkušenosti - jak tam spolupráce různých institucí funguje?

Neexistuje univerzální model. V mnoha zemích je propojení univerzit s neuniverzitními výzkumnými institucemi přirozené. Vidíme to například v Německu, Francii nebo Rakousku, kde vedle univerzit působí silné výzkumné organizace. Jejich spolupráce se často zakládá na společných centrech, projektech, infrastruktuře i vedení doktorandů.

V čem bychom se mohli inspirovat?

Líbí se mi, že se méně řeší, „komu“ doktorand institucionálně patří, a více to, jak mu vytvořit co nejlepší podmínky. Vědci mohou působit v obou prostředích a vytvářet týmy, které propojují různé

instituce i disciplíny. Pro mladé vědce je pohyb mezi univerzitou a výzkumnou institucí přirozenou součástí profesního rozvoje. Inspirativní je také přístup k doktorskému vzdělávání. Vedle samotného výzkumu se pozornost věnuje i jejich mentorům, rozvoji dovedností a přípravě doktorandů na profesní směřování. Některé z těchto prvků bych ráda rozvíjela i v našem prostředí.

Takže bychom mohli leccos napodobit?

Český systém má svá specifika a není smysluplné zahraniční modely jednoduše kopírovat. Můžeme se jimi ale inspirovat v jedné zásadní věci: významné vědecké výsledky stále častěji vznikají tam, kde dokážeme překračovat institucionální hranice. Byla bych proto ráda, kdyby mladí vědci přirozeně vnímali Akademii věd a vysoké školy jako propojený prostor, v němž studují, bádají, získávají zkušenosti a rozvíjejí kariéru.

Mluvili jsme už o spolupráci s vysokými školami a inspiraci ze zahraničí. Funguje sdílení zkušeností i uvnitř samotné Akademie věd?

Věřím, že ano. Jednou z mnoha aktivit, která se na spolupráci pracovišť zaměřuje, je platforma JAKNAJAK. Iniciovali ji projektoví a finanční manažeři ústavů v reakci na praktické problémy spojené s realizací projektů Operačního programu Jan Amos Komenský – OP JAK. Ukázalo se, že sdílení zkušeností mezi pracovišti může výrazně usnadnit řešení praktických problémů spojených s realizací projektů. Manažeři si tak dnes mohou předávat informace, konzultovat konkrétní situace, upozorňovat na problematická místa a hledat řešení. Zároveň se vytváří komunita lidí s blízkou agendou. JAKNAJAK ale nechceme vnímat pouze jako platformu spojenou s jedním operačním programem.

Kam by se měl dál rozvíjet?

S postupným ukončováním projektů OP JAK bychom chtěli využít zkušenosti, které projektoví a finanční manažeři získali, a rozšířit jejich kompetence směrem k dalším národním i mezinárodním projektům. Jejich *know-how* může být pro pracoviště cenné zejména při přípravě a řízení administrativně náročných projektů. Podzimní setkání věnujeme i otázce ERC grantů, což je první krok k rozšíření JAKNAJAK. Projektové a finanční manažery chceme intenzivněji propojovat také společnými vzdělávacími aktivitami. Ráda bychom podpořili i jejich krátkodobé pobyty na zahraničních pracovištích, aby získali zkušenosti v jiném prostředí a následně je sdíleli.

Chcete stejný princip spolupráce rozšířit i do dalších oblastí?

JAKNAJAK je jen jedním z příkladů. Pracoviště Akademie věd se propojují na mnoha úrovních – pravidelně se setkávají ředitelé, vedoucí technicko-hospodářských správ, fungují také rady, komise a pracovní skupiny. Spolupráce se rozvíjí i v dalších oblastech, například v komunikaci a PR. Právě síť kontaktů umožňuje sdílet zkušenosti, společně řešit témata, která se týkají více pracovišť, a využívat dobrou praxi napříč Akademii věd. Byla bych ráda, kdybychom tyto možnosti dále rozvíjeli a ještě lépe využívali potenciál, který v propojení našich pracovišť máme.

A kam byste chtěla posouvat spolupráci Akademie věd s vysokými školami?

Ráda bych dál rozvíjela různé formy spolupráce a pravidelný dialog s vysokými školami. V nejbližším období nás čeká příprava nového zákona o vysokých školách a zavádění standardů Národního akreditačního úřadu. Mnohé změny se přímo dotýkají Akademie věd, zejména doktorského vzdělávání a spolupráce s vysokými školami. Je tudíž důležité, abychom se do diskuzí zapojovali a společně s univerzitami hledali řešení, která budou dobře fungovat v praxi.

Na čem by tedy mělo stát partnerství Akademie věd a vysokých škol?

Především na vzájemné důvěře, otevřené komunikaci a ochotě hledat společná řešení. Důležité je zaměřit se na oblasti, v nichž má propojení obou prostředí smysl a přináší výsledky – nejen pro Akademii věd a vysoké školy, ale také pro mladé lidi, kteří do vědy přicházejí. Bylo by skvělé, kdyby se takové partnerství stalo přirozenou součástí fungování obou institucí.

Prof. Marcela Buchtová, Ph.D., Akademická rada AV ČR

Marcela Buchtová je vývojovou bioložkou, jejíž výzkum se zaměřuje na mechanismy regulující vývoj kraniofaciálních struktur a skeletogenezi. Působí v Ústavu živočišné fyziologie a genetiky AV ČR, kde je v současnosti také zástupkyní ředitele pro vědu. Zároveň působí v Ústavu experimentální biologie Masarykovy univerzity v Brně, kde se podílí na výuce a vzdělávání studentů v oblasti vývojové biologie. Je autorkou či spoluautorkou více než 100 impaktovaných vědeckých publikací. V Akademické radě AV ČR má v gesci koncepční otázky vědecké přípravy a spolupráce Akademie věd s vysokými školami a společnými pracovišti včetně doktorských studijních programů. Zabývá se rovněž programovou a projektovou spoluprací s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, včetně operačních programů strukturálních fondů.

Připravili: Zuzana Dupalová a Luděk Svoboda, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR

Foto: Jana Plavec, Divize vnějších vztahů SSČ AV ČR, a archiv Jihočeské univerzity

Text a fotografie jsou uvolněny pod svobodnou licencí Creative Commons.

<https://www.avcr.cz/cs/o-nas/aktuality/Marcela-Buchtova-Akademie-ved-a-vysoke-skoly-nejsou-konkurenty-ale-partnery-00001>